

Presentació

Francesc Parcerisas

Universitat Autònoma de Barcelona. Facultat de Traducció i d'Interpretació
08193 Bellaterra (Barcelona)
francesc.parcerisas@uab.cat

No fa gaire temps que llegia en un assaig sobre la traducció i el llegat colonial una frase que em va colpir: «traduir és saber discernir en primer lloc les diferències entre, i dins, els codis socials per, aleshores, veure quina és la possibilitat de traspasar-les.»¹ En el cas de Jane Austen, traduïda al català per primer cop l'any 1986 per Eulàlia Presas, la pregunta que ens hauríem de formular és per què la societat literària catalana no es va veure abans amb cor —o no va tenir l'empenta, o no va creure convenient— de traduir-la. Per un atzar, per desconeixement, per manca de mercat, per la migradesa de lectors...? Com a lector interessat per la recepció catalana, no em puc estar de preguntar-me en veu alta: com és que ni la «Biblioteca Univers» de Soldevila, ni la «Biblioteca Catalana» de Carner, ni «L'Avenç», ni «Les Ales Esteses» ni «A Tot Vent» —per esmentar algunes col·leccions del primer terç del segle xx que van fer una tasca enorme per introduir autors estrangers— no van incloure Jane Austen entre les seves propostes? Posat a especular per aquesta «via negativa», com n'haurien dit els escolàstics: com és que un públic capaç de rebre una novel·la com *Pilar Prim* (1906), de Narcís Oller, no ho estava per rebre Jane Austen o les germanes Brönte? Ara només recordo *Silas Marner*, de George Eliot (en traducció de Josep Carner, el 1918), i *Teresa dels Ubervilles*, de Thomas Hardy (en traducció de C. A. Jordana, el 1929), com a obres que jo gosaria potser posar en el mateix sac de les possibles afinitats lectores. És que de debò no hi havia un públic lector o un sistema literari preparat per assimilar-les? Ja sé que el públic lector català dels segles xviii i xix no havia estat, ni de bon tros, comparable a l'anglès, però al primer terç del segle xx es van crear moltes iniciatives traductores i va aparèixer un públic considerable —no tan sols femení— que podia haver estat amatent a aquestes novel·les realistes tintades de romanticisme, molt llegidores, riques en psicologia, amb arguments complexos sobre l'estructura social i un estil ric, llisquívol i efectiu. No deixa de ser curiós que Virginia Woolf, James Joyce o Aldous Huxley arribessin abans que

1 RAFAEL, Vicente L. (1993). *Contracting Colonialism. Translation and Christian Conversion on Tagalog Society Under Early Spanish Rule*. Durham: Duke University Press, p. 210.

Jane Austen o que, a l'altre extrem de l'escala de la complexitat lectora, entre 1924 i 1938 apareguessin i tinguessin un notable èxit col·leccions com la «Biblioteca Gentil», la «Biblioteca Damisel·la», la «Biblioteca Neus», la «Biblioteca de la Dona Catalana» o la «Biblioteca Blava». No gosaria dir que la «institucionalització de l'esfera privada i de la vida emocional» —emprant la terminologia d'Eva Illouz—² hagués canviat tant a partir del segle XVIII. De fet, el modernisme i el noucentisme, amb totes les seves diferències i variants, van conèixer tot un estol de dones d'una militància social i literària formidable: des d'una Caterina Albert que encara va haver de canviar de nom com havia fet George Sand, fins a una Dolors Montserdà o una Carme Karr, per no parlar de la generació de les Clementina Arderiu, Rosa M. Arquimbau, Aurora Bertrana, Rosa Leveroni, Mercè Rodoreda, Irene Polo, Cèlia Suñol, etc. Si hi pensem una mica, veurem que el que representa, socialment, l'Escola de Bibliotecàries, i ideològicament, *La ben plantada*, demostra que hi ha tot un nou cos social —i, ho repeteixo, no exclusivament femení— que té accés a la lectura, la qual n'estimula els comportaments intel·lectuals. Avui em sembla especialment interessant que en l'obra d'Austen el món sigui percebut des del punt de vista d'una narradora —omniscient o no— que és clarament una dona autora, encara que es presenti anònimament. No estic segur si el salt de l'omnisciència (en el grau que sigui) a la subjectivitat (en el grau que sigui) pot haver estat un problema per a aquest accés retardat dels lectors catalans a l'obra d'Austen, els quals vam haver d'esperar el *boom* de traduccions dels anys vuitanta i noranta per poder-ne gaudir.³

La meua visió de Jane Austen com una autora que podia ser llegida des de la contemporaneïtat prové de l'escriptor i traductor mexicà Sergio Pitol. Vaig coincidir-hi al principi dels anys setanta quan tots dos érem lectors a la Universitat de Bristol, i recordo molt bé que en aquells moments Pitol traduïa, entusiasmat, *Emma* per a Seix Barral.⁴ Amb Pitol ens vàiem cada dia i ell parlava amb delit dels seus avenços. Si un lector àvid i apassionat per Henry James i Gombrowicz com era ell, elogiava d'aquella manera la *finesse*, la ironia i els detalls estilístics de Jane Austen, bé que calia posar-se al dia i llegir-la des de la contemporaneïtat. Diria que Pitol em va fer veure que Austen podia ser llegida perfectament en català perquè els lectors ja serien capaços de trobar-hi ressons de la nostra pròpia tradició literària. Al meu volum d'*Emma* hi tinc subratllada la xerrameca sincopada de Miss Bates en el segon capítol del tercer volum o la reproducció encara més entretallada de les converses de la senyora Elton quan surten a collir maduï-

2 ILLOUZ, Eva (2014). *Erotismo y autoayuda*, Cincuenta sombras de Grey y el nuevo orden romántico. Madrid: Katz Editores, p. 47.

3 En castellà hi havia, com a mínim, traduccions dels anys vint a la «Colección Universal de Calpe» i, als anys cinquanta, a la «Colección Austral». Em sorprèn que l'introducció de literatura anglesa més important de la postguerra, Josep Janés, no fes traduir ni les Brönte ni Jane Austen (segons el catàleg exhaustiu que Jackie Hurlley en va fer) i només introduís un títol de George Eliot, *Adam Bede*, traduït el 1944, al castellà, per Agustí Esclasans.

4 Però la memòria em deu fallar, perquè només trobo constància d'una edició (amb moltes reedicions posteriors) a la «Biblioteca General Salvat» l'any 1972.

xes, al capítol sis d'aquesta mateixa part, que sembla que ens avanci el que va ser, molts anys més tard, el monòleg interior.

Les contribucions d'aquest dossier ens acosten a aquesta manera d'entendre Jane Austen com a escriptora de la modernitat, que, al capdavall, és allò que sempre ens cal fer quan llegim.